

УДК 623.746

В.Ф. Курдюк

Національна академія оборони України, Київ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОРМ ТА СПОСОБІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗС УКРАЇНИ В ІНТЕРЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Стаття присвячується розробці рекомендації щодо визначення форм та способів застосування Повітряних Сил, їх достатнього складу та вирішенню проблем застосування під час виконання завдань прикриття державних та адміністративних об'єктів у воєнних конфліктах, на основі аналізу дослідження основних факторів, які обумовлюють розвиток радіолокаційної розвідки космічних та наземних засобів у сучасності; вимог та змісту завдань боротьби з повітряним противником; удосконалення методичного апарату дослідження можливостей радіолокаційної розвідки ЗС України і ефективності їх застосування.

Ключові слова: збройні конфлікти, групові удари, "перевага у повітрі", ведення "адаптованих бойових дій", «динамічного планування», функціональна інтеграція розрізнених інформаційних космічних, повітряних, наземних і морських засобів, єдина система протиповітряної оборони, одночасний розгром противника.

Вступ

Незважаючи на розвиток у світі процесів скорочення ЗС і озброєнь, поблизу кордонів України залишаються потужні угруповання, оснащені сучасними ЗПН. Зміни воєнно-політичної обстановки, що відбуваються у світі, у тому числі і поблизу України, ще не створили умов для повної гарантії воєнної безпеки. При розв'язанні військових дій проти України можливо проведення військових дій у повітрі у формі ПНО на достатньо велику глибину. Перспективи розвитку ЗПН, форм і способів їх застосування дозволяє зробити висновок про те, що ЗПН стають першим ешелonom сучасних агресій і вторгнень, та спроможні самостійно вирішувати оперативно-стратегічні завдання в операціях і саме тому стає актуальним питання створення комплексної системи розвідки в межах операційної зони та держави в цілому.

З метою визначення тенденцій і перспектив розвитку форм та способів застосування Повітряних Сил доцільно, відповідно до закону єдності і боротьби протилежностей, здійснювати цей процес у нерозривному діалектичному зв'язку з розвитком теорії застосування угруповань засобів повітряного нападу та протиповітряної оборони, - тому що джерелом розвитку як авіації, так і родів військ проти-повітряної оборони є їх протиборство.

Локальні війни і збройні конфлікти другої половини ХХ та початку ХХІ сторіччя засвідчили що розв'язання агресії здійснювалося як правило проведенням повітряної наступальної, морської та наступальної операції сухопутним угрупованням (Ірак, 1991 р.), повітряної наступальної операції (Ірак, 1998 р., Югославія, 1999 р.), нанесенням комбінованих зосереджених і групових ударів засобів повітряного нападу з одночасним початком наступальних операцій угруповань сухопутних військ і морської операції (Ірак, 2003 р.) [3].

Мета статті: на основі аналізу дослідження основних факторів, які обумовлюють розвиток радіолокаційної розвідки космічних та наземних засобів у сучасності; вимог та змісту завдань боротьби з повітряним противником; удосконалення методичного апарату дослідження можливостей радіолокаційної розвідки ЗС України і ефективності їх застосування, розробити рекомендації щодо визначення форм та способів застосування Повітряних Сил їх достатнього складу та вирішення проблем застосування під час виконання завдань прикриття державних та адміністративних об'єктів у воєнних конфліктах.

Основна частина

Наукове завдання дослідження:

удосконалити методологію та розробити науково-методичний апарат оцінки ефективності радіолокаційної розвідки з використанням космічних та наземних засобів у певному діапазоні висот в умовах розвитку форм та способів застосування Повітряних Сил та при прикритті основних державних та адміністративних об'єктів держави.

Можливі напрямки реалізації:

При розробці та затвердженні нормативно-правової бази з питань взаємодії сил і засобів радіолокаційної розвідки з використанням космічних та наземних засобів у певному діапазоні висот у Повітряних Силах Збройних Силах України.

В практичній діяльності командувачів (командирів) об'єднань (з'єднань, частин) та керівництва Збройних Сил України.

В науково-дослідних роботах та у навчальному процесі вищих військових навчальних закладів Міністерства оборони України та інших організацій.

В усіх війнах та збройних конфліктах угрупованням повітряного нападу відводиться вирішальна роль з використанням стратегічної, тактичної, армійської авіації, застосуванням високоточної зброї,

крилатих ракет, безпілотних літальних апаратів та космічних систем розвідки і зв'язку.

Простежується стійка тенденція, яка полягає у тому, що створення умов панівного становища у повітрі, використання потужного впливу угруповання засобів повітряного нападу стає достатнім для досягнення мети війни.

В цих умовах протиповітряна оборона виходить за оперативно-тактичні рамки видової протиракетної, протилітакової, противертольотної оборони і трансформується у загальнодержавну стратегічну повітряно-космічну оборону.

На даний час за досвідом передових країн світу важливими категоріями виступають "панування" та "перевага у повітрі" [4].

Панування у повітрі, досягається проведенням повітряних операцій, а перевага, як правило нанесенням відповідних ударів угрупованнями засобів повітряного нападу.

Реалізація, досягнення мети змісту цих категорій, розвиток озброєння та військової техніки і визначають відповідні форми та способи застосування як авіації, так і формувань протиповітряної оборони.

Розглянемо розвиток теорії та практики застосування Повітряних Сил, простеживши еволюцію форм і способів їх застосування під час локальних війн та збройних конфліктів сучасності.

Збройні сили передових країн світу, насамперед членів альянсу, враховуючі можливості сил і засобів ураження, переходять, на наш погляд, до принципово нових і ще більш ефективних форм та способів дій, які вони досліджували і практично продемонстровані в останніх локальних війнах, особливо у війні проти Іраку в 2003 році.

Змістом однієї з них є послідовне вирішення часткових завдань щодо ураження окремих найбільш важливих об'єктів авіацією і крилатими ракетами зі збереженням активності протягом певного часу.

Наприклад, операція «Лис пустелі» продовжувалася 73 години (з 17 по 20 грудня 1998 року). У ході цих дій були продемонстровані елементи нової форми - послідовні ракетно-авіаційні удари високоточною зброєю, у ході яких було уражено більш 100 об'єктів.

Воєнні дії проти Югославії (1999 р.) почалися нанесенням двох комбінованих авіаційно-ракетних ударів, після яких послідовно здійснювалися вибіркові поодинокі і групові удари з інтенсивністю близько 50 – 70 літако-вильотів на добу, що дозволило зменшити склад авіаційного угруповання у 6 – 8 разів у порівнянні з масованими авіаційними ударами [2].

При проведенні контртерористичної операції «Непохитна свобода» в Афганістані в 2002 році мета дій була досягнута завдяки застосуванню принципу «центрально-мережного ведення бойових дій». Система розвідки дозволяла детально вивчати і оціню-

вати обстановку в районах бойових дій і використовувати різні сили та засоби. Координувати дії бомбардувальників за допомогою, новітнього способу, при якому удари наносилися безпосередньо при виявленні об'єктів власними засобами розвідки, або центром. Цьому сприяла удосконалена система зв'язку між екіпажами бойових літаків і силами спеціальних операцій, що дозволило скоротити час реакції з моменту виявлення цілі підрозділами спецназу до моменту нанесення по ній удару авіацією з декількох годин до декількох хвилин [3].

Ці дії характеризуються переходом від ведення бойових дій по задалегідь складеному плану до ведення "адаптованих бойових дій", коли розподіл і доведення цілей до засобів ураження здійснюється навіть безпосередньо перед їхнім застосуванням.

Можливості засобів повітряного нападу по плануванню і реалізації адаптивних впливів ще більш зростають з реалізацією концепції «динамічного планування», що припускає перенацілювання ударних засобів авіації і крилатих ракет після віддачі наказу на виконання завдання навіть у польоті.

Прикладом адаптованих дій при динамічному плануванні є застосування у бойових діях в Іраку у 2003 р. стратегічних розвідувальних безпілотних літальних апаратів типу Global Hawk у взаємодії з літаками E-8C системи JSTARS, головним завданням яких було виявлення наземної техніки і наведення на неї ударних літаків і безпілотних літальних апаратів типу Predator з системою Hellfire з лазерною системою наведення, що компенсувало недоліки і обмеження по виявленню наземних об'єктів і цілей в зоні тіні, недоліки застосування яких були виявлені на Балканах. А також скоротило час реакції від виявлення цілі до її ураження.

Перехід до нових способів і форм застосування відповідних сил та засобів став можливим завдяки досягненням в інформаційному забезпеченні воєнних дій на основі реалізації принципу функціональної інтеграції розрізнених інформаційних космічних, повітряних, наземних і морських засобів, а також створенням далекобійних засобів ураження, які використовують недоліки існуючих систем протиповітряної оборони, радіолокаційної та радіотехнічної розвідки.

Як наслідок, з'явилась можливість систематичного спостереження за обстановкою, що змінюється, у будь-якому регіоні світу, її динамічної оцінки і точного наведення і ураження ударними засобами у будь-якій точці земної кулі для вирішення завдань як стратегічного, оперативного так і тактичного рівнів. Створення єдиного інформаційного поля дозволило в ході бойових дій проти Югославії (1999р.) 90% цілей для ураження призначити органами управління Повітряних Сил, що знаходяться у повітрі та на континентальній частині США і мали мож-

ливість моделювати плануємі дії, визначати раціональний варіант дій [2].

Досвід останніх збройних конфліктів показав, що система протиповітряної оборони сторони, що протистояла, як правило була неспроможна ефективно функціонувати в умовах застосування противником протирадіолокаційних ракет, жорсткої протидії з боку засобів радіоелектронної боротьби. Угруповання сил та засобів протиповітряної оборони, які призначені для ведення війн четвертого покоління, неефективно протидіяли противнику, що вів бойові дії з елементами війни шостого покоління.

Вищезазначене висвітлює основні проблеми у підготовці та веденні протиповітряної оборони, а саме:

1. Реалізація існуючих та розробка принципово нових форм та способів боротьби з повітряно-космічним противником;

2. Боротьба із високошвидкісними засобами повітряного нападу, які малопомітні для виявлення їх існуючими досконалими методами радіолокації в умовах радіоелектронних перешкод, в любых кліматичних та погодних умовах у будь якої пори року, часу доби;

3. Знищення літаків-носіїв до застосування ними бортової зброї за умов, коли вони не заходять в зону ураження зенітних ракетних військ, боротьба із керованою і некерованою зброєю у польоті, протирадіолокаційними ракетами, безпілотними літальними апаратами, балістичними ракетами.

Одним з напрямків у розв'язанні цих проблем можливо за рахунок успішного відбиття першої повітряної наступальної операції агресора що дозволяє зберегти від ураження головні угруповання Збройних Сил, систему державного та військового управління, основний економічний потенціал держави, здійснити стратегічне розгортання Збройних Сил і організовано вступити у війну [4].

На наш погляд, для того, щоб розв'язати ці проблеми, досягти такої здатності, потрібно реалізувати мінімум дві умови:

Перша – на боротьбі з повітряним противником повинні бути зосереджені зусилля всіх видів Збройних Сил і родів військ.

Друга – всі сили і засоби протиповітряної оборони Збройних Сил повинні бути об'єднані в єдину систему протиповітряної оборони.

Слід зазначити, що без докорінної модернізації існуючого та прийняття на озброєння нових зразків озброєння та військової техніки, автоматизованих систем управління, Повітряні Сили Збройних Сил України не в повній мірі будуть відповідати завданням, що на них покладаються.

Тому у Програмі розвитку Повітряних Сил Збройних Сил України на 2006 – 2011 роки передбачено:

для забезпечення управління військами (сила-

ми) та зброєю, створити Центр повітряних операцій і центри управління та оповіщення, реалізацією принципу переходу від управління військами до управлінню зброєю, навіть управління зброєю боротьбою, за рахунок підсистеми єдиної автоматизованої системи управління Збройних Сил України "Ореанда". Ця система повинна забезпечити планування та управління діями від оперативного-стратегічного до тактичного рівня, та бути сполученою з системою контролю та управління повітряним рухом, відповідними системами інших міністерств та відомств а в перспективі інтегрована до системи управління у повітряному просторі, перш за все, суміжних з Україною державами, при виконанні спільних завдань, особливо при боротьбі з повітряним тероризмом [1].

Реалізація Програми дозволить забезпечити виконання завдань, що покладаються на Повітряні Сили Збройних Сил України, з використанням форм і способів, до яких слід віднести бойові дії як форму оперативного (бойового) застосування об'єднань (з'єднань) Повітряних Сил в стратегічних діях та в операціях Збройних Сил України.

Висновки

Ураховуючи складність застосування об'єднань, з'єднань та частин Повітряних Сил Збройних Сил України щодо виконання бойових завдань несенням бойового чергування щодо прикриття важливих об'єктів держави, які визначені постановою Кабінету Міністрів, формою їх застосування у цих умовах слід вважати дії чергових сил, а застосування Повітряних Сил доцільно розглядати

– по-перше, виконанням завдань протиповітряної оборони України, яка є однією з основних форм стратегічних дій Збройних Сил України та повинна проводитися на всіх рівнях – стратегічному, оперативному, тактичному і здійснювати вплив на повітряного противника одночасно у повітряно-космічному просторі, на суші, у морі, в інформаційній сфері на всю глибину розташування авіаційно-космічних угруповань та з різних напрямків.

– по-друге – завдань нанесення вогневого ураження противнику та авіаційної підтримки військ, у відповідності до сучасного рівня розвитку воєнного мистецтва якій свідчить, що однією з найважливіших у структурі операцій Збройних Сил України має бути така форма дій, яка призначена для вирішення завдань щодо відбиття повітряного нападу противника та ураження угруповань військ та об'єктів на його території. Такою формою дій є повітряна операція. Всебічна науково обґрунтована розробка основних положень щодо уточнення змісту підготовки і ведення такої операції є однією з актуальних проблем теорії воєнного мистецтва сучасності, над якою працюють НПП кафедри [4].

Кожній повітряній операції властиві свої критерії досягнення мети, які в остаточному підсумку характеризуються визначеними оперативними нормами збитку угрупованням і групам об'єктів противника.

Складовими частинами повітряної операції доцільно розглядати бойові дії повітряних командувань, з'єднань і військових частин ракетних військ і артилерії, військових частин протиповітряної оборони Сухопутних військ, Військово-Морських Сил (на приморському напрямку), аеромобільних військ, авіації Сухопутних військ, сил і засобів розвідки і радіоелектронної боротьби.

У бойових діях об'єднання, з'єднання та частини Повітряних Сил будуть виконувати поставлені завдання веденням протиповітряних, повітряних боїв, завданням авіаційних ударів і проведенням спеціальних бойових польотів.

Реалізація визначених форм застосування Повітряних Сил повинна здійснюватися, використовуючи наступні способи дій – послідовний або одночасний розгром противника на всю глибину його оперативної побудови.

Для забезпечення управління військами (силами) та зброєю, створити Центр повітряних операцій і центри управління та оповіщення, реалізацією принципу переходу від управління військами до управлінню зброєю, навіть управління зброєю боротьбою, за рахунок підсистеми єдиної автоматизованої системи управління Збройних Сил України "Ореанда". Ця система повинна забезпечити плану-

вання та управління діями від оперативно-стратегічного до тактичного рівня, та бути сполученою з системою контролю та управління повітряним рухом, відповідними системами інших міністерств та відомств а в перспективі інтегрована до системи управління у повітряному просторі, перш за все, суміжних з Україною державами, при виконанні спільних завдань, особливо при боротьбі з повітряним тероризмом.

Список літератури

1. Державна програма реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2011 року.

2. Руснак І.С., Телелим В.М., Ткачов В.В. та ін. Аналіз ефективності використання засобів збройної боротьби та засобів їх застосування під час бойових дій в СРЮ (24 березня – 10 червня 1999 року) // Збірник наукових праць ЦНДІ ЗС України. – ЦНДІ ЗС України, 1999. – Вип. 4(9). – С. 117-155.

3. Война в Персидском заливе: Итоговый доклад МО Конгрессу США (перевод). – М., 1994.

4. Концепція реформування та розвитку Повітряних Сил, форми і способи застосування Повітряних Сил з урахуванням досвіду локальних війн і збройних конфліктів останніх десятиріч. 25 березня 2005 р.: Мат-ли проведення наук.-пр. семінару з керівним складом ПС України. – Х.: ХУ ПС, 2005. – 94 с.

Надійшла до редколегії 25.02.2008

Рецензент: канд. військ. наук, доц. Г.В. Мильников, Національна академія оборони України, Київ.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ФОРМ И СПОСОБОВ ПРИМЕНЕНИЯ ВОЗДУШНЫХ СИЛ ЗС УКРАИНЫ В ИНТЕРЕСАХ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ

В.Ф. Курдюк

Статья посвящается разработке рекомендации относительно определения форм и способов применения Воздушных Сил, их достаточного состава и решения проблем применения во время выполнения заданий прикрытия государственных и административных объектов в военных конфликтах, на основе анализа исследования основных факторов, которые обуславливают развитие радиолокационной разведки космических и наземных средств в современности; требований и содержания заданий борьбы с воздушным противником; усовершенствование методического аппарата исследования возможностей радиолокационной разведки ЗС Украины и эффективности их приложения.

Ключевые слова: вооруженные конфликты, групповые удары, "преимущество, в воздухе", ведение "адаптированных боевых действий", «динамического планирования», функциональная интеграция разрозненных информационных космических, воздушных, наземных и морских средств, единственная система противовоздушной обороны, одновременный разгром противника.

PROSPECTS OF DEVELOPMENT FORMS AND METHODS OF APPLICATION AIRCRAFTS ARMED FORCES OF UKRAINE IN BEHALF OF NATIONAL SAFETY AND DEFENSIVE

V.F. Kurd'uk

The article is dedicated development of recommendation in relation to determination of forms and methods of application of Aircrafts, their sufficient composition and decision of problems of application during implementation of tasks of protection of state and administrative objects in soldiery conflicts, on the basis of analysis of research of basic factors which stipulate development of radio-location secret service of space and surface facilities in contemporaneity; requirements and maintenance of tasks of fight against an air opponent; improvement of methodical vehicle of research of possibilities of radio-location secret service of ZS of Ukraine and efficiency of their application.

Keywords: armed conflicts, group shots, "advantage, in mid air", conduct of the "adapted battle actions", «dynamic planning», functional integration of separate informative space, air, surface and marine facilities, unique system of air defense, simultaneous defeat of opponent.